

*Коробанова О.Л.,
к. психол. н., с.н.с. лабораторії психології
малих груп та міжгрупових відносин
ІСПП НАПН України, м. Київ*

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ОНЛАЙН ГРУПАХ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

З початком пандемії молоді люди почали створювати тематичні групи в інтернеті для обговорення, обміну інформацією про COVID-19 та шляхи захисту, ситуації, яка склалася. За умов небезпеки взаємодії обличчям-до-обличчя та необхідності соціального дистанціювання звичні групи «перетасовуються», розпадаються на контактні мікрогрупи; взаємодія переходить в онлайн.

Для виявлення особливостей онлайн взаємодії порівняно з офлайн взаємодією ми проаналізували чати у месенджері Telegram «Україна онлайн чат», «Коронавірус чат», «Україна в чате» і форум «Епідемія коронавіруса в мире» (назви наведені мовою оригіналу). Зауважимо одразу, що «Коронавірус чат» є міжнародним, мультикультурним та російськомовним, а інші онлайн групи – двомовними і ведуться як українською, так і російською мовами.

Зупинимось на питанні, чи можна вважати онлайн групи групами в соціально-психологічному сенсі? Які ознаки класичної малої і середньої групи є в онлайн групах, і чим вони вирізняються?

Головними ознаками групи є спільні зміст та характер спільної діяльності; цілі та завдання цієї діяльності; певний тип відносин між членами групи; зовнішня та внутрішня організація; прийняті у групі норми і цінності; усвідомлення членами групи своєї належності до неї; наявність «ми-почуття»; наявність групових атрибутів (Корнєв, Коваленко, 1995) [1]. Як можна побачити, онлайн групи об'єднані діяльністю з розміщення у стрічці новин на визначену тему, думок і вербальних реакцій щодо них, усвідомленням та спільним переживанням причетності до групи, 75 % розглянутих нами груп мають емблему групи. Також учасники груп здебільшого мають власні аватари

та ніки, при цьому між ними відбувається взаємодія в рамках групи, і вони вважають себе спільнотою.

На основі аналізу стрічки вище вказаних груп можна відмітити процеси і практики, що відбуваються в групах: - *означення та підтримання меж* групи та меж окремих учасників (вказівка на те, що тема групи інша; «вам в іншу групу»; або нагадування про вимогу триматися в рамках ввічливості); - *підтримка членів групи* (емоційна: турбота та хвилювання про захворілих; інформаційна (надання порад, наведення посилань, за якими можна отримати корисну інформацію; повідомлення про актуальні новини, відомості про захворювання, лікарські засоби, перебіг карантинних заходів в різних країнах): - *якщо виникає інша актуальна тема, група її підтримує* (наприклад, група «Коронавірус чат», коли почалися протести в Білорусі, виставила на аватарі групи на знак підтримки протестів прапор Білорусі та гасло «Жыве Беларусь!»); - *наявність модератора* (виступає в якості лідера, керівника, який слідкує за дотриманням норм та правил групи, захистом від «ботів», яких «банить»); - *деякі групи роблять відбір при вступі до групи* (наприклад, треба заповнити анкету, і беруть до чату тільки односторонців).

Вказані групи є відкритими, тобто можна як записатися до групи, так і вийти з неї; нема обов'язку переглядати усю стрічку, ніхто не змушує за якоюсь певною регулярністю переглядати чат. Наприклад, у групі «Коронавірус чат» з початку її створення кількість учасників зростала і досягла 1 мільйону осіб зі всього світу, але потім, можливо, внаслідок інформаційного насичення, учасники почали відписуватися, і зараз група нараховує 2100 учасників. Що стосується форуму, переглядати його можуть як зареєстровані учасники, так і не зареєстровані («аноніми»), отже, не існує сталої кількості учасників цієї групи. Учасники груп набувають свій статус, який підтримують активністю, розміщенням цікавих публікацій; значна кількість учасників лише «гортають стрічку» і не претендують на високий статус.

У проведеному нами опитуванні серед студентської молоді учасники зазначали, що, в середньому, присвячують користуванню соцмережами та

мобільними застосунками 11,8 годин на тиждень, причому, в 40% з них цей час з початку пандемії збільшився.

В онлайн групах розповсюджений соціально-психологічний феномен деіндивідуалізації, який не набуває надзвичайних ознак «збожеволілого натовпу», втрати учасниками самосвідомості і самоконтролю над своєю поведінкою, порушення моральних норм. Проте, користування ніками, встановлення сторонніх фото або зображень в якості аватару надають можливість учасникам залишатися анонімними, неідентифікованими, і дещо «розв'язують їм руки» щодо онлайн поведінки. Їх публікації можуть бути більш різкими та не послуговуватися загальноприйнятими нормами, містити згадки про не зовсім коректні історії з власного життя, відстоювати полярні точки зору. Учасники можуть виступати героєм іншого віку, статі, професії, з більш привабливою зовнішністю; зокрема, в форумі жінка зізнавалася, що, виступаючи від імені чоловіка, вона відчуває себе більш вільно у коментарях. Залишається відкритим питання, що спонукає активних учасників онлайн груп регулярно витрачати багато часу на перегляд публікацій та розміщення власних постів, чим детермінована їх поведінка, чи не є вона проявом кіберзалежності.

Отже, в умовах науково-технічного прогресу, з розвитком інтернету, взаємодія частково відбувається онлайн, виникають і існують онлайн групи, яким властива більшість соціально-психологічних ознак групи і в яких, на відміну від реальних груп, розповсюджений феномен деіндивідуалізації.

Список використаних джерел:

1. Корнєв М.Н., Коваленко А.Б. (1995). Соціальна психологія: Підручник.